Karel Vošta – Jiří Turek

Oskar Lederer (1903-1942)

Je až s podivem, že kolem osobnosti, od jejíhož života nás dělí jen několik desetiletí, zůstávají otazníky, které se při nejlepší vůli a usilovném archivním bádání nedaří rozklíčovat. Známe stovky autorových básní, desítky vydaných a rukopisných článků – a přesto jsou před námi bílá místa. I přes nejasnosti okolo vzdělání a životního itineráře se podařilo shromáždit dostatek informací, které nám pomohou poznat život a dílo zajímavého českého židovského autora Oskara Lederera.

Ten se narodil v Radeníně u Tábora 18. května 1903 jako nejmladší ze tří synů obchodníka s koloniálním zbožím Ferdinanda Lederera a jeho manželky Barbory.[1] Jaký byl Oskarův vztah k židovství? Tradice jej v mládí bezpochyby ovlivňovala, ale postupně se profiloval jako český vlastenec. Podle biogramu ze třicátých let měl být Oskarovým strýcem Eduard Lederer - Leda (1859-1944), literát a čelný představitel tzv. českožidovského hnutí působící léta v Jindřichově Hradci.[2] Dle matričních údajů tomu tak patrně nebylo, Leda byl nejspíš jen vzdáleným příbuzným otce.

Oskarův rodný patrový dům čp. 61 se nacházel v někdejší židovské ulici. Na dohled od něj stála synagoga. Otec, těžce tělesně postižený člověk, který byl ale úspěšným podnikatelem s hudebním nadáním, působil v letech 1909-1914 jako představený náboženské obce.[3] Krátce před svým *bar micva* 25. dubna 1916 přispěl Oskar do pokladny obce symbolickou jednou korunou coby *Tempelspende* a zařadil se tak do společenství nábožensky dospělých mužů.[4] Do obecné školy v Radeníně nastoupil roku 1909.[5] Jeho prospěch byl velmi dobrý. Čtyři školní léta prožil v nedalekých Černovicích, kde otec za války spravoval dva panské dvory.[6] Jak ke svému rodišti, tak k Černovicím (i k Táboru) si uchoval velmi silný citový vztah, vyjádřený řadou nostalgicky laděných vzpomínek a básní. První ze dvou zásadních otazníků se týká Oskarova vzdělání. Snad studoval na táborské odborné živnostenské pokračovací

---

[1] Národní archiv Praha (dále NA), Matriky židovských náboženských obcí v krajích českých, ŽNO Radenín, kn. 1750, fol. 12. Jako Barbora je matka uvedena v matrikách a sčítacích operátech, ale na náhrobku na Novém židovském hřbitově v Praze-Strašnicích je pod otcovým jménem uvedena Jana Ledererová (1862-1936). Na hrobě je i pamětní deska Ledererů a spřízněných rodin.

[2] DOLENSKÝ, Antonín: *Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovnic, roč. 2*. Praha 1936, s. 298.

[3] *Kalender für Israeliten für das Jahr 1908-1914. Zugleich Führer durch die israelitischen Kultusgemeinden der österr.-ungar. Monarchie. Bd. 16-22*. Wien 1908-1914.

[4] Archiv Židovského muzea v Praze (dále AŽM), Židovská náboženská obec Tábor, sign. 42 055 pokladní kniha od roku 1910, rok. 1916, nefoliováno.

[5] Státní okresní archiv Tábor (dále SOkA Tábor), Archiv školy Radenín, třídní katalog na školní rok 1912/1913.

[6] AŽM Praha, osobní fond Lederer Oskar, inv. č. 3, *Kursivka* (psáno pro *Černovický kraj*, květen 1938).

(učňovské) škole nebo na reálce, ne však na gymnáziu. V roce 1921 byl v otcově radenínském obchodě příručím.[7]

Budiž připomenuto, že Oskar Lederer byl autor velmi plodný, navíc perfekcionista, a o uchování svého básnického díla pečlivě dbal. Je až neuvěřitelné, že se téměř celé dochovalo v rukopisech, strojopisech i výstřižcích z časopisů. Tři archivní kartony jsou v Památníku národního písemnictví a jeden v archivu Židovského muzea v Praze. Vydal celkem šest sbírek básní a dalších více než dvacet souborů veršů a drobných próz (meditací a kurzivek) zůstalo v rukopisech.

V letech 1924-1925 absolvoval Lederer vojenskou službu u 33. pěšího pluku Doss Alto v Chebu.[8] Zde již prokazatelně psal verše. První báseň uveřejnil v lednu 1925 v časopise československého vojska *Bratrství* a jmenovala se *Z bezesných nocí v kasárnách*. V následujících dvou letech přispěl několika básněmi do *Židovského kalendáře* a dětského koutku *Židovských zpráv*.[9] Obojí byla periodika sionisticky orientovaná. Báseň *Pochodeň* by mohla být silnou lyrickou výpovědí židovského nacionalisty, ovšem pokud bychom v ní našli jakoukoliv zmínku, že je řeč o probuzení lidu Izraele.[10] Tytéž verše mohl napsat jako český vlastenec – a že podobně bojovných v následujích letech několik napsal.

Zhruba ve stejném období se pokoušel o módní proletářskou poezii. Rukopisná sbírka *Z periferie i měst* nesla datum 4. 11. 1927. K charakterizací postačí titulky: *Píseň žebráka, Revoluce, Vyhaslá kamínka, Ulice v demonstraci, Epopej dělníků, Nenaříkej a pracuj!*[11] Do téhož roku však spadá rukopisná sbírka *K světlu* složená podle data *Zdravice panu presidentovi T. G. Masarykovi* roku 1927, však byla veřejnosti určena a měla 32 ryze vlastenecky bojovných básní. Lederer psal často i verše pro děti: Do stejných desek přiložená sbírka *Našim dětem* byla podobně nabádavého charakteru v první části (*Stůj pevně, dítě!, Pomoz každý!, Ku jasné výši*), další padesátka básní se ale dětem přiblížila popisem rostlin i zvířat, rodinnými příhodami, sportovními hrami. Co se týče Ledererova politického přesvědčení, nezdá se, že by zcela podlehl dobovému levicovému nadšení řady intelektuálů. Sice roku 1928 v Radeníně spoluzakládal s řídícím učitelem ochotnický divadelní spolek

---

[7] SOkA Tábor, Sčítání lidu 1921, inv. č. 167.
[8] Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále LA PNP), osobní fond Lederer Oskar (pseud. Vladimír Suk), karton 3, *Směsice písní Václavu Karlovskému*.
[9] MIKULÁŠEK, Alexej – ŠVÁBOVÁ, Jana – SCHULZ, Antonín: *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*, sv. 2. Olomouc 2002, s. 255-256.
[10] *Židovský kalendář*, roč. 7, 1926/1927, s. 42, 159-160.
[11] LA PNP, karton 3.

s názvem Marx, soudě z jeho díla byl přesvědčeným českým demokratem obdivujícím Masaryka.[12]

Po jakési delší šestileté známosti, která skončila rozchodem, navázal Lederer vztah s Marií Redererovou (* 1907) z Merklína na Plzeňsku.[13] V první polovině třicátých let se s ní neznámo kde oženil. Soudě podle jí dedikovaných veršů a dalších zmínek to bylo manželství harmonické, děti neměli. Od konce dvacátých let je Lederer velmi aktivním publicistou. Začal spolupracovat s Českým rozhlasem, ve kterém vedl dětské besídky a přispíval radiofejetony a odbornými texty.[14] V rozhlasovém archivu se nedochoval jeho osobní spis, pouze texty čtyř přednášek z let 1928-1932, z nichž tři byly určeny dětem. Další dochovaný strojopis přednášky dokládá jeho spolupráci s Rozhlasem pro průmysl, obchod a živnosti v Československu, který byl od roku 1927 řízen autonomní redakcí nezávislou na Radiožurnálu a byl pod vlivem živnostenské strany.[15]

V letech 1928-1931 byl Lederer přispěvatelem táborského časopisu *Kraj kalicha*. Toto periodikum pod redakčním vedením učitele a významného regionálního historika Romana Cikharta (1886-1957) mělo na svou dobu snad až příliš naivně buditelský vlastivědný charakter. Cikhartovu „družinu“ tvořili mladí literáti s obrozeneckými pseudonymy (Táboran, Kotnovský, Lužnický, Blanka Blanická ad.) a nechyběli mezi nimi divadelní publicista, spisovatelka pro mládež, autorka statí pro ženy apod.[16] Lederer zde – možná záměrně – představoval typus vlasteneckého Žida. Psal verše inspirované rodným krajem, básně a minipovídky pro děti a texty o historii (Mistr Jan Hus). Zpracoval zde rovněž historii rodného Radenína, která spolu se starším nevydaným textem *Zmírající obec* ze souboru *Vytržené listy* přináší několik velmi cenných podrobností o zdejší zanikající židovské komunitě.[17]

V roce 1931 se Ledererovi odstěhovali z Radenína do Hořovic, tehdy okresního města ve středních Čechách. Bydleli zde v Riegrově (dnes Pražské) ulici čp. 363. Otec tam zemřel již v březnu 1932.[18] Zde se dostáváme k druhé nevyjasněné otázce: Byl Oskar Lederer také učitelem působícím v Brně nebo jeho blízkém okolí? Po celá třicátá léta byl platícím příslušníkem hořovické židovské náboženské obce a podle svědectví jeho sestřenice

---

[12] SOkA Tábor, Archiv obce Radenín, pamětní kniha 1937-1969, s. 35.
[13] NA, Matriky, ŽNO Přeštice, kn. 1725, fol. 28.
[14] DOLENSKÝ, *Kulturní adresář*, s. 298.
[15] ČÁBELOVÁ, Lenka: *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha 2003, s. 111
[16] MIXA–TÁBORAN, Robert: *Mladé literární Táborsko*. In: Tábor historický – kulturní – obchodní: Nový adresář města Tábora dle stavu ze dne 1. října 1935. Tábor 1935, s. 87-93.
[17] LEDERER, Oskar: *Radenín*. Kraj kalicha: sborník okresu táborského, milevského a sedlčanského, roč. 6, 1928, č. 3, s. 37-39; LA PNP, Lederer Oskar, karton 3, *Zmírající obec*.
[18] NA, Matriky, ŽNO Hořovice, kn 502, fol. 205.

Věry Bernathové zde manželka Marie vedla obchod.[19] Mnohé dokumenty a literární díla zase nasvědčují, že se Lederer pohyboval na jižní Moravě, kde měl řadu známých mezi pedagogy.[20] Podle jeho autografu *Brněnské jednotě na rozloučenou* byl po dvanáct let členem zdejší buďto Učitelské jednoty nebo snad Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Od roku 1932 pravidelně navštěvoval Luhačovice, kde byl ubytován v lázeňském sanatoriu Učitelský dům. [21] Někdejšího sokolnického nadučitele Augustina Bébara nazývá „naším panem ředitelem z Brna". Pět ze šesti básnických sbírek nechal tisknout na Moravě. Archivní rešerše v několika fondech učitelských ústavů, které by přicházely v úvahu, nedoložily, že by si Lederer doplnil toto vzdělání. Otázka je tedy otevřená.

Jestliže snad v mládí sympatizoval se sionismem, obrací se ve svém novinovém článku z pokročilých třicátých let proti brněnským Židům hlásícím se k německé, ale i židovské národnosti a kárá je za nedostatek loajality k českému prostředí.[22]

Věnujme nyní pozornost literární tvorbě Oskara Lederera. První sbírka je nazvána *Vytržené listy. Směs povídek ze skutečného života (1924-1927)*. Podtitul byl pravdivý. Povídky však byly okořeněny romantikou, sentimentem, proloženy verši a dokonce i písněmi s notovým zápisem či židovskou anekdotou. Pokračování *Vytržené listy II.* shrnulo prozaickou tvorbu z let 1927-29, mezi jinými i „radiofeuilleton" *Posvícení* nebo úvahu *O kouření*.[23]

Další sbírkou byly *Drobné povídky a verše* a vročení bylo stejně podivné 1925–19. Spis byl skutečně různorodý: básně, minipovídky, úvahy, pohádky, zápisy vyprávění jiných osob („dítě českého uprchlíka, bývalého revírníka v Bukovině"), poučné články (*Houby a pověry o nich*), říkanky. Jedna ucelená kapitola pod názvem *Do pohádek a veršů* byla míněna jako knížka pro děti. Některé texty byly autorem později uveřejněny či přepsány do jiných strojopisných celků.

Následující sbírka byla čistě básnická. *Akordy jasu a stínů* zaznamenaly 160 intimních básní z let 1924-1927. Převažovaly milostné verše o lásce ve všech jejích podobách, nálady přetavené do symbolických obrazů, střídalo se doufání, zoufání, vzpomínání.[24]

---

[19] AŽM Praha, ŽNO Hořovice, kniha náboženské daně 1898-1941, sign. 20 859, s. 264. Bernathová iniciovala zapsání manželů Ledererových do seznamu obětí památníku Jad vašem. Záznamy obsahují chyby v datech.
[20] Mezi jeho patrně důvěrné známé patřili Augustin Bébar, nadučitel a starosta Sokola v Sokolnicích (do r. 1928), Felix Hrdlička, učitel ve Vojkovicích jižně od Brna (do r. 1936), Karel Zápeca (1893 – 1975), akademický malíř, středoškolský profesor, Alois Smolík (1897–1945), správce školy v Šumicích, od r. 1921 v Loděnicích, ředitel měšťanské školy dívčí v Brně na Mendlově náměstí, přidělený Zemské školní radě v Brně, legionář a odbojář.
[21] AŽM Praha, Lederer Oskar, inv. č. 3. Pod inv. č. 5 *Měsíční zpravodaj pro učitele a ředitele škol* z ledna 1939.
[22] Tamtéž, *K situaci*.
[23] LA PNP, Lederer Oskar, karton 3.
[24] Tamtéž.

Skromnější rozsahem byly dvoudílné *Lupeny mých písní*, jen 32 básní z let 1927-1928. Pokračování pod stejným názvem z let 1928-1929 již autor nedokončil a zapsal do obsahu jen 20 čísel. Z většiny zařazených básní vyzařovala snaha básníka psát klasickou formou moderní lyrické verše tak, aby nezanikly v tehdejší obrovské konkurenci různých ismů. Lze z nich pocítit i touhu po úspěchu. Následovaly zmíněné rukopisy *Z periferie i měst* a *K světlu*.[25]

Pětidílné *Nálady a život I.–V.* byly mnohem obsáhlejší, shrnuly pětkrát 120 skutečně náladových básní. V jedné z nich, *Meditaci*, připsané „Slečně Jože Šalounové" si Oskar Lederer pateticky povzdechl: „Jsme čeští básničkáři, / zrak hrdou tají zář, / a naší vlasti drahé, vše dáme na oltář. / My neleknem se světa, když jsme jak z křemene - ..."

Používal zkratku O. L. a různé prameny uvádějí i pseudonymy Stop (zde jde ovšem o omyl) a Vladimír Suk. Toto jméno použil pouze jednou, ve strojopisu, při pokusu o román „jednoho roku" (1938) *Nahá pravda,* který nevydal. Šlo o neumělou, politicky naivní a sentimentální prvotinu, dokončenou na prahu okupace v kritickém roce 1939.[26] Další pseudonymy známé z jeho rukopisů byly Petr Vzdor a Zdeněk Hluboš.

V roce 1934 vydal první knihu básní *Mlhy a pero* jako soukromý tisk u Františka Hrdličky v Hořovicích. Soubor byl velmi pestrý. Klasické rýmy rámovaly lyriku intimní, přírodní i společenskou od počáteční *Básníkovy meditace* po *Finale*. Celkové vyznění sbírky je dosti pesimistické.

Knížka *Kresby* vyšla roku 1935 v Kroměříži u nakladatele J. Guseka a obsahuje verše o poznání idyličtější. Další sbírky vydal vždy v Židlochovicích vlastním nákladem. Roku 1936 sbírku *Nesetřená rosa*, pro kterou plánoval nadpis *Na okraj listů* a měla mít 78 básní, z nichž první a poslední začínala slovy nadpisu. Sbírka byla složena jen z 41 básní, většinou psaných volným veršem, nerýmovaná, tak jako předchozí sbírka. Úprava svazečku včetně obálky však byla oproti *Kresbám* typograficky moderní, funkcionalistická. Stejně nápaditou úpravu pak měly i další sbírky. Poslední den roku 1936 přinesly *Písecké listy* Ledererovu báseň na rozloučenou s Emilií Reinerovou, vdovou po básníku Adolfu Heydukovi. Rok předtím uveřejnily na titulní stránce jeho vánoční fejeton *Svatvečer*. V tiráži *Nesetřené rosy* uvedl, že „Připravuje se vydání obsáhlejších studií a to: Struny neladěné, Na okraj listů, Zlomky." Strojopisná sbírka *Zlomky*, asi skutečně z roku 1936, zůstala nevydána.[27]

Další, ve strojopisu zamýšlený, název *Život a klíč* se změnil na *Slovo a meč* a sbírka vyšla roku 1937 s podtitulem „sonáty doby". Mezi strojopisy se zachoval ještě jeden s datem 1938.

---

[25] Tamtéž.
[26] Tamtéž, karton 1.
[27] Tamtéž, karton 2.

To chystal 42 básní vydat podruhé, ovšem nestalo se tak. Ve skutečnosti vyšlo jen 24 sonetů nadepsaných římskými číslicemi. Verše burcující k obraně civilizace, demokracie, slušnosti, spravedlnosti, poctivosti.

Po březnu 1937 ještě vyšel první díl *Luhačovských zpěvů* s ilustracemi akademického malíře profesora Karla Zápecy. V úvodu se lázeňskému městu vyznal: „kde nalezl jsem tisíce inspirací k své práci, nezpodobitelné sny a vzlety a kde jsem osvěžil své zdraví.“ Sbírka obsahovala jednatřicet klasicky rýmovaných básní, jež představily kaleidoskop lázeňských míst, zábav, událostí, vzpomínek a úvah. Kniha je doplněna čtyřmi ručně vlepovanými pestrobarevnými grafickými lístky realistických obrázků. Chystal pokračování *Luhačovské zpěvy II. a III.* také se Zápecovými ilustracemi. V pozůstalosti v ŽM se navíc ještě zachovaly texty tří J. H. Barešem zhudebněných písní: *Cestička k Božím mukám* a dva lázeňské obrázky *Večer u Ottovky* a *Intermezzo*. Tyto skladby vyšly jako hudebnina pod názvem *Luhačovské zpěvy* v roce 1937 v Plzni. Reportáž *Za folklorem do Vlčnova* byla naopak realistická, šlo o návštěvu v blízké obci 9. 8. 1936. Básníkův pobyt v Luhačovicích už v roce 1932 připomněla črta *Výstava mistra Antoše Frolky*. Chystaná kniha zahrnovala životopis *Akademický malíř prof. Karel Zápeca* a fejetony *Zápecova legenda* a *Výstava*. Do časopisu *Luhačovický Salon* předtím napsal mnoho příspěvků a některé si ve výstřižcích uschoval. Hodlal k nim přidat další prozaické práce do chystaného výboru *Stokráte v kruhu*.

Knihovna Židovského muzea uchovává konvolut všech pěti prvních sbírek s názvem *Básně 1934–1937*. Za *Kresbami* je vevázán strojopisný list oprav, všechny sbírky nesou vlastnoruční podpis autora a poslední sbírka je i s podpisem prof. Zápecy a datem „Luhačovice 1937“. Je z toho jasné, že knihu nechal svázat jeden z nich.

Poslední vyšlou sbírkou byly roku 1938 kritické verše *Hořký pramen*. Vytiskla knihtiskárna J. Kobes a synové v Praze, nejpozději v březnu toho roku. Sedmatřicet formálně dokonalých sonetů bylo znovu bez nadpisů. Jejich první verše však odkazovaly k názvu sbírky: „I. Dvacáté století bláznivě z něho pije. ... II. Vyhlídky do budoucna tak těžkým pod mrakem. ... XIII. Naslouchás hovorům o míru, ... XIV. Evropské státy do války se ženou, ... XXXI. Tisíce zločinů se v lidských mozcích rodí, ...“.

O prodeji svých knih si básník Lederer vedl statistiku – což opět dokládá jeho zmíněný perfekcionismus – , všech šest si objednalo patnáct jednotlivců (z rodného kraje Roman Cikhart a nuzbelská poštmistrová Marie Říhová) a tři knihovny (Radenín, České Budějovice, Brno). V tabulce kupců se objevovali učitelé a profesoři (i Ledererův bývalý černovický profesor, odborný spisovatel a tehdejší ředitel škol v Praze-Strašnicích Eduard Weichet), novináři, spisovatelé a vědci (Jaroslav Durych, Marie Calma-Veselá, Antonín Klášterský,

Josef S. Machar, Gabriela Preissová, F. X. Šalda, Petr Bezruč, se kterým byl v písemném styku, Wolkerova matka Zdena, generál Rudolf Medek, historik Josef Pekař, poslední sbírku si koupil i Karel Čapek), další umělci (skladatelé Josef Bohuslav Foerster a Jindřich Jindřich, třikrát sochař František Bílek), luhačovičtí a hořovičtí přátelé, prezidenti T. G. Masaryk (2x) a Edvard Beneš (3x).[28]

Dopisem v květnu posledního předválečného roku 1938 nabízel k vydání pražskému nakladatelství Petr svou novou sbírku *Křemeny* a odvolával se na doporučení literární kritiky i Petra Bezruče. Bezúspěšně. V PNP se sbírka dochovala celá, s autorem navrženou obálkou, zdobenou mapou republiky ohraničenou trikolórou a podepsaná pseudonymem Petr Vzdor.[29] To se již asi smířil s tím, že 37 bojově naladěných sonetů nespatří světlo světa. Pod dalším pseudonymem Zdeněk Hluboš dokončil 22. 6. 1939 sbírku *Vlast a řeč* a během roku i její druhý díl *U zbořeného krbu*.

Vročení 1940 nese další strojopisná sbírka *Otevřeno*. Básník hledal ve svém nitru mravnost a odvahu vzdorovat době. Pečlivě uspořádána v pevných deskách zůstala ještě nedatovaná sbírka *Struny neladěné*, podepsaná jménem O. L. Štěp. Zahrnovala pestrou lyriku, podle pseudonymu vytvořenou v době protižidovského pronásledování.[30] V dubnu 1940 dokončil sbírku *Hlasy domova*, „připsanou mému rodišti Radenínu u Tábora z věrnosti a lásky.“ O nestrannou kritiku požádal dopisem Romana Cikharta. Ten poslal prvotřídní hodnocení jako předmluvu. Lederer nabídl vydání obci, slíbil vše s tiskem sám zařídit a doporučil prodávat 100 kusů po 10 K. Odpovědi starosty se zřejmě nedočkal.[31] Posledním literárním pokusem byly dvě sady básní do reklamních brožur hotelů v Luhačovicích.

Na okraj zmiňme i Ledererovu nebásnickou tvorbu. Napsal mnoho příspěvků do dětské a hádankářské hlídky *Národní politiky*, posílaných redakci od roku 1928 z Radenína, ale i z Hořovic. V roce 1935 byl označován jako přispěvatel četných listů. Některé tituly jeho textů: *Historie čokolády a průmysl* (1933), *Všeobecný význam životních a úrazových pojistek* (původně rozhlasová přednáška), zajímavá esej *Miniatura, umění a trpělivost, O manželství, Za folklorem.*[32]

V letech 1938-1939 (resp. 1940) psal pro táborské periodikum *Český jih* básně (často z cyklu Křemeny), zamyšlení i vzpomínky z Radenína.[33] V mobilizaci na podzim 1938 narukoval do Plzně a na nádvoří kasáren nabádal vojíny: Bratři, musíme vydržet

[28] Tamtéž.
[29] Tamtéž, karton 1.
[30] Tamtéž.
[31] Sbírka byla vydána až roku 2018.
[32] AŽM Praha, inv. č. 3.
[33] *Český jih*, roč. 66, 1938, č. 16 a 20.

do posledního muže, a bude-li třeba položíme životy za demokracii.“[34] Napsal zde báseň *Verše vojáka*, rovněž uveřejněnou v *Českém jihu*.[35] Text *Rodnému kraji* byl napsán dosti odvážně, vzhledem k tomu, že byl otištěn 29. července 1939.[36]

Po celý život byl Oskar Lederer činným sokolem, v třicátých létech přispíval verši a články do sokolské tiskoviny pro oblast jihovýchodně od Plzně *Rokycana*. Postupně, až do zákazu sokolské organizace, přebral i psaní úvodníků. Nejen proto se stal v prosinci 1941 terčem fašistického plátku *Árijský boj.* Redaktor „hořovického žida Lederera“ urážel, zešměšňoval a udával „jak pochodoval při slavnostech po pravé straně sokolského praporu v bílých rukavicích s kordem v pravici. V básních a zamyšleních z období okupace doufal, že přežije a bude tvořit dál. „Finale“ Oskara Lederera a jeho ženy ale nastalo v Osvětimi, kam byli 26. října 1942 deportováni.[37]

Básníkova celoživotní tvorba zahrnovala verše od vášnivě i teskně milostných přes citlivé i účtující úvahy o životě až po vlastenecky i revolučně laděné obrazy. Nechyběla poezie pro děti. Nevyhýbal se ani veršům příležitostným, kupříkladu vytvořil *Sonet Táborskému kraji*, *Táboru!*, *Otava, Sušice, Písek, U Karlštejna, První máj, Památce obětem neštěstí u Rakvic*. Soustředil více než jeden a půl tisíce různých básní do více než 25 sbírek. K literárnímu odkazu je třeba přičíst několik možných prozaických knih a to vše v průběhu nejvýše dvaceti tvůrčích let. Jeho touha a vůle tvořit a prosadit se jsou obdivuhodné a jsou snad i dobrým důvodem, proč si tohoto nadaného literáta připomínat.

---

[34] *Árijský boj*, roč. 2, 1941, č. 48.
[35] *Český jih*, roč. 66, 1938, č. 39, s. 3.
[36] *Český jih*, roč. 67, 1939, č. 30, s. 1.
[37] 24. října 1942 byli nejprve deportováni z Prahy do Terezína transportem Ca, a to se všemi hořovickými Židy. Zmínka, že byl Lederer deportován později, protože byl pověřen likvidací zabaveného židovského majetku, se zdá být mylná.